

Glück: *Festschrift für Fritz Moosleitner zum 70. Geburtstag*, 31–38, Salzburg.

FREY, O.-H. 1969, *Die Entstehung der Situlenkunst*. – Römisch-Germanische Forschungen 31, Berlin.

HICKEY, H. 1976, *Images of Stone*. – Belfast.

KARWOWSKI, M. 2005, The earliest types of eastern-Celtic glass ornaments. – In: H. Dobrzanska, V. Megaw, P. Poleska (eds.), *Celts on the margin: Studies in European cultural interaction 7th century BC – 1st century AD dedicated to Zenon Wozniak*, 163–171, Kraków.

LAMBRECHTS, P. 1954, *L'exaltation de la tête dans la pensée et dans l'art des Celtes*. – Dissertationes Archaeologicae Gandenses 2, Brugge.

MEGAW, J. V. S. 2003, Where have all the warriors gone? Some aspects of stone sculpture from Britain to Bohemia. – *Madriders Mitteilungen* 44, 269–286.

MEGAW, R. and V. MEGAW 1988, Horse fibulae in the early La Tène period. – *Arqueologia* 19, 133–142.

TURK, P. 2005, *Images of Life and Myth*. (Exhibition catalogue). – Ljubljana.

J. V. S. MEGAW

Tudor Soroceanu: *Die vorskythenzeitlichen Metallgefäße im Gebiet des heutigen Rumänien / Vasele de metal prescitate de pe actualul teritoriu al României*. Bronzefunde aus Rumänien / Descoperiri de Bronzuri din România 3. Cluj-Napoca 2008. ISBN 978-973-84445-81-9. 452 strani, 43 slik, 82 + 7 tabel, 6 kart.

Suhoparna statistika pove, da pretežno dvojezična monografija – nemškemu besedilu sledi romunsko – obsega 452 strani. Po prvih straneh, ki so namenjene predgovoru in uvodu, je v osrednjem, kataložnem delu na 234 straneh opredeljeno zbrano gradivo. Sledi štirijezični povzetek ugotovitev, kjer se osnovnima jezikoma pridružita madžarščina in poljščina. Sklepni del prinaša večji del slikovnega gradiva, table in karte.

Pričujoča monografija, ki obravnava 396 bronastih in zlatih predmetov, od katerih je 172 tipološko določljivih, je bila že pred desetletji načrtovana v okviru serije *Prähistorische Bronzefunde* (PBF), vendar se po skupni odločitvi obeh strani to nazadnje ni izšlo. Kljub temu je publikacija podobno sestavljena in od znanega formata občutno ne odstopa.

Po predgovoru, v katerem avtor poda svoje videnje nastajanja monografije, v uvodu s krajšim miselnim tokom osveži naš spomin o različnem dojemanju kovinskih posod pri raziskovalcih na eni in pri nekdanjih uporabnikih na drugi strani. Nadalje poda štiristopenjski pregled zgodovine raziskav romunskih kovinskih posod od začetkov v poznem 18. stoletju, ki je v enem izmed najstarejših primerov iz leta 1822 obogaten tudi s tedanjim pisnim zaznamkom, do današnjih dni. Prikaz pa je zanimiv tudi širše, saj ne našteva le objav gradiva, temveč komentira tudi splošne pregledne študije, ki so med drugim upoštevale in obdelovale tudi kovinsko posodje tega območja.

Pred kataložnim prikazom gradiva sledi krajši diskurz o tipološki razdelitvi posod, ki so, roko na srce, unikatni izdelki. Tudi zato se avtor postavi na stališče, ki ga je predlagal

že von Merhart, da bi raje kot o posameznih tipih govorili o »linijah« (npr. linija Kirkendrup), kar je po njegovem mnenju predvsem pri skodelah precej bolj ustrezno. V nadaljevanju kljub vsemu uporablja standardizirano izrazje, ki ga v katalogu poveže z njegovimi utemeljitelji, ob tem pa priporoča uporabo tudi alternativnih izrazov, kot so »linija, družina in tendenca«. Svoj predlog ob obravnavi skodel tipov Kirkendrup-Jenišovice, Friedrichsruhe in Fuchsstadt tudi ilustrativno predstavi.

Katalog je sestavljen jasno in pregledno, kot je značilno za zvezke serije PBF. Opisu vsakega tipa in njegovih predstavnikov tako sledi razprava o najdiščnih okoliščinah in uporabi ter njegovi časovni in prostorski razprostranjenosti.

V sklepu oz. »interpretativnem destilatu«, kot ga imenuje avtor, ponovno načne problematiko percepcije posod v časovno in kulturno ločenih okoljih, ki pa je tudi tokrat ne razvija naprej.

Sledi sinteza, iz katere izhaja, da gre pri kovinskem posodju praviloma za predmete iz depojev, le redko najdene v grobnih in naselbinskih kontekstih, ki so ob tem pogosto nezanesljivo opredeljeni. Območje raziskave je moč razdeliti na dva svetova, zahodnega in vzhodnega, mejo med njima pa predstavljajo Karpati. Da so bili Karpati več kot le omembe vredna naravna ovira, je razvidno že iz študij drugega arheološkega gradiva (npr. PBF IV/8, X/4, XIV/6, XVIII/1), tudi v tem primeru je bila na njihovih vzhodnih in južnih obronkih odkrita le peščica izmed predstavljenih predmetov. Ob tem gre za unikate, ki naj ne bi bili izdelki lokalne obrti.

Sledi pregled časovne dinamike, iz katerega izhaja, da se ob izjemnih in po avtorjevih besedah vprašljivih primerkih iz časa Bd D na območju raziskave v naslednji stopnji Ha A pojavijo prvi zanesljivi uvoženi primerki kovinskih posod. To pa je čas, ko so v sosednjih pokrajinah na severozahodu in predvsem v vzhodnomediterranskem svetu izdelavo takšnih predmetov že dalj časa poznali, tudi območja na obeh straneh Karpatov so se takrat že lahko ozirala na dolgo tradicijo obvladovanja metalurgije. Neposredni vplivi iz metalurških centrov na tleh današnjih Češke, Slovaške in Madžarske so vplivali na oblikovanje lokalnih središč v zgornjem Potisju in na Sedmograškem. Slednje pa je tudi območje, kjer so nato začeli izdelovati vedra tipa Kurd, ki imajo po avtorjevem mnenju predloge v kretskomikenskem svetu. Karpatski bazen je takrat v najkrajšem času postal eden izmed glavnih izdelovalcev kovinskega posodja, predvsem veder. Čas Ha B prinaša številčni skok kovinskih posod v depojih. Najprej je v stopnji Ha B1 prišlo do poenotenja obeh glavnih regij, Potisja in Sedmograške, značilno pa postane izdelovanje trojčka: skodele tipa Kirkendrup, kotla z dvojnokrižnima atašama (tipa B1) in vedra tipa Hajdúböszörmény. Obdobje Ha B2 nato pripelje do razcveta in hkrati vrhunca samostojne izdelave kovinskih posod predvsem na območju Sedmograške. To potrjuje po eni strani število kotlov s paroma križnih ataš (tip B2a), saj tukaj evidentirani primerki presegajo njihovo število v preostalih delih Evrope, po drugi strani pa tudi nastanek novih originalnih oblik, kot so skodele tipa Sängeorgiu de Pădure, skleda tipa Fizeşul Gherlei itn. S stopnjo Ha C se spremeni način deponiranja, predvsem če imamo v mislih kovinske posode. Prenehanje izdelave posod, ki se v drugih

zahodnih regijah razvijajo dalje, je tako drastično, da si ga avtor razlaga s prilivom novega prebivalstva.

Orisom glavnih stopenj pojavljanja kovinskih posod sledi opredelitev njihove vloge v sklopu depojev. V stopnji Ha A gre predvsem za zelo fragmentirane najdbe, ki v depojih ne predstavljajo omembe vredne enote (0,08 %). Porast števila kovinskih posod v naslednjem obdobju Ha B pa dvigne tudi njihov pomen, saj je njihova ohranjenost v večini dobra in so v nekaterih primerih le poškodovane, s čimer naj bi na simbolni ravni izgubile uporabnost. Zanimivo je, da se v primerjavi s prejšnjim obdobjem skupno število kovinskih najdb zmanjša na tretjino, po drugi strani pa se število osnovnih tipov posod kot tudi njihovo absolutno število podvojita, še bolj pa potemtakem poskoči njihov delež (0,7 %). V stopnji Ha C, ki prinese prelom s tradicijo, se sicer še poveča delež kovinskih posod med depojskimi najdbami (2,8 %), a je njihovo število zaradi drastičnega upada deponiranja absolutno gledano štirikrat manjše.

V sklepnih mislih, ki jih avtor namenja gradivu, piše o številčnosti pomenov, od tehnoloških, gospodarskih, socialnih in predvsem religioznih, ki jih sočasno v sebi nosijo predmeti, ki smo jih mi poimenovali z izrazom »kovinske posode«, a tematiko tudi tokrat le nakaže.

Ker gre pri objavi v prvi vrsti za katalog, ki je namenjen bodisi iskanju primerjav določenemu predmetu ali skupini predmetov bodisi spoznavanju materialne kulture območja v določenem časovnem obdobju, bi kot uporabnik takšnega priročnika želel dobiti tudi kratek uvid v kulturno-zgodovinsko podobo obravnavanega prostora, kar mnoge podobne publikacije prinašajo. Morda bi kot pomanjkljivost označil tudi le dva objavljena konteksta, ki spremljata objavo 172 natančneje tipološko razvrščenih posod. Seveda bi bilo zaželeno, da bi avtor nekaterim nastavljenim mislim o pomembnosti in pomenu kovinskega posodja, njihove izdelave in obravnave tako v današnjem času kot nekoč v sklepu namenil nekoliko več prostora, a je osnovni namen publikacije, tj. informiranje bralca o določenem segmentu arheološkega gradiva na območju današnje Romunije, tudi brez tega nedvomno zadovoljen.

Matija ČREŠNAR

Shannon Lewis-Simpson (ur.): *Youth and age in the medieval North, The Northern World. North Europe and the Baltic c. 400-1700. A.D. Peoples, Economies and Cultures* 42. Leiden, Boston 2008. ISBN 978-90-04-17073-5, 310 str.

V zborniku o mladosti in starosti na srednjeveškem Severu so zbrani prispevki arheologov, zgodovinarjev in literarnih zgodovinarjev. Kljub na prvi pogled prostorsko zelo oddaljeni in s tradicionalnega stališča nearheološki temi se nam je knjiga zdela zanimiva za slovensko javnost, saj so v njej predstavljeni sodelovanje med vedami in primeri interpretacije grobišč, kot bi si jih želeli tudi v slovenski arheologiji.

Po kratki predstavitvi avtorjev urednica Shannon Lewis-Simpson v uvodniku spregovori o izzivih opredeljevanja mladosti in starosti na srednjeveškem Severu, ki obsega anglosaksonsko Anglijo, vikinško Britanijo, železnodobno in srednjeveško Skandinavijo, Islandijo od zavzetja (pribl. 870) do pribl. 1400. Od preostale Evrope, ki je doživela

antično obdobje, se ta prostor razlikuje v počasnem prehodu iz nepismene germanske kulture v pismeno krščansko in posledično predstavlja zmes obeh kulturnih tradicij. Tudi opredelitev "star" ali "mlad" je tako odvisna od okoliščin in ne od dejanskih let kot v klasičnih in krščanskih okoljih. Lewis-Simpsonova se sprašuje, ali sploh lahko poimenujemo posamezna obdobja odrasčanja, če jih v obravnavanem obdobju ljudje sami niso poimenovali in je iz virov znano le, da je na Severu otrok odrasel nekje med 12 in 16 letom.

Pričujoči zbornik sicer nima posebnega sklepne glavnice, vendar urednica že v uvodniku povzame in komentira glavne ugotovitve avtorjev. Za nas so najzanimivejši prvi trije prispevki, ki za ugotavljanje položaja ljudi v družbi uporabljajo arheološke vire. Ostali so zgodovinski ali literarnozgodovinski in prepoznavajo otroštvo in starost preko pisnih virov, zakonikov in sag.

Prvi prispevek Christine Lee "Forever Young: Child Burial in Anglo-Saxon England" podaja primere z anglosaksonskih grobišč in govori o tem, da pokopi otrok in odraslih z znaki bolezni ali poškodb kažejo, da so oboji potrebovali posebno zaščito za življenja in tudi po smrti, ter da so bili posledično pokopani drug ob drugem na skupnih delih grobišč. Imeli so torej očitno isti družbeni položaj, položaj članov, v veliki meri nesposobnih za delo.

V drugem prispevku Lotta Mejsholm "Construction of Early Childhood at the Syncretic Cemetery of Fjälkinge – a Case Study" opisuje švedsko grobišče Fjälkinge iz faze prehoda iz predkrščanskega obdobja v krščansko ter ugotavlja, da pridatki posodic in jantarnih jagod v otroških grobovih govorijo o otrokovem položaju v družini in družbi. Posodice za hranjenje nakazujejo predkrščanski ritual prvega hranjenja in pričajo, da je bil otrok pred smrtjo sprejet v družino, jantarni pridatki, ki se izjemoma najdejo tudi v grobovih odraslih z bolezenskimi znaki ali poškodbami, pa govorijo o želji po posebni zaščiti določene družbene skupine. Obenem usmerjenost pokopov vzhod-zahod, predvsem ko je šlo za najmlajše otroke, kaže na regulacijo obredov s prihajajočim krščanstvom, ki je pri pokopih otrok izražena močnejše kot pri pokopih odraslih.

Berit J. Sellevold v prispevku "Child Burials and Child Status in Medieval Norway" razbira pomen otrok skozi pokope na samostanskem pokopališču 12. stoletja na otoku Selja na Norveškem. Ugotavlja, da posebno prestižna lega nekaterih otroških grobov dokazuje, da so staršem otroci bili pomembni – čeprav obdobje otroštva in otroci v družbi na srednjeveškem Severu sicer nimajo posebnega pomena.

Anna Hansen v članku "Fosterage and Dependency in Medieval Iceland and its Significance in Gísli saga" govori o varuhih in skrbnikih ter različnih položajih otrok na srednjeveški Islandiji in raziskuje kognitivni, funkcionalni in družbeni razvoj otroka po sagi Gísli v primerjavi z zakoniki in tako imenovanimi družinskimi sagami.

Bernardine McCreesh v prispevku "The Birth, Childhood and Adolescence of the Early Icelandic Bishops" piše o tem, kako je otroštvo prikazano v tako imenovanih škofovskih sagah, in poskuša ugotoviti, ali so se opisi otroštva v sagah razvili iz islandske tradicije ali tujih evropskih vzorov.

Joanna A. Skórzewska v članku "Sveinn hinn fell í sýruker": Medieval Icelandic Children in Vernacular Miracle stories" govori o tem, da so v zgodbah o čudežih,